

Bøgerne om alt – fortalt af mange

Lene Andersens globale eksistentialisme

Kim Toft Hansen

er studieadjunkt i medievidenskab ved Aalborg Universitet. Han er hlv. medredaktør og redaktør for forskningstidsskriftet Akademisk kvarter og formidlingstidsskriftet Kulturkapellet. Han deltager i forskningsprojektet Krimi og kriminaljournalistik i Skandinavien og har især publiceret artikler om krimifiktion. Hovedinteresser er fiktion og kulturanalyse.

Det eneste som er et faktum, er at vores viden vokser!

Vi er nogle fjolser på et højere niveau!

Jesper Knallhatt

I 2006 påbegyndte Lene Andersen et af de mest besynderlige værker længe i dansk litteratur. Under pseudonymet Jesper Knallhatt udsendte hun bogen *Baade Og* som et forsøg, der skulle vise sig at bringe fire bind mere med sig over blot fire år. Første bog skulle kunne stå for sig selv, men skulle også kunne videreføres i en femdages intellektuel skabelsesberetning. Værket introducerer til fortidens udviklingsmønstre i både genetisk, historisk, filosofisk og teknologisk forstand ud fra et overblik, der tilmed også trækker klædet bort fra sandhedskuglen i et forsøg på at forklare, hvad fremtiden vil bringe. Forfatteren bag denne bizarre og pudseløjerlige monolit er civiløkonom og – som hun selv betegner det – frafalden teolog, hvilket også er med til at skabe et sælsomt billede af et samfund, der trænger til et betragteligt eftersyn – og får det. Første bind udkom i 2006 – serien afsluttedes med femte bind i 2009.

Værket ligner intet andet! Og så alligevel. Derfor er det meningen her at tæmme denne omfattende bedrift i nogle generelle modeller, der på den ene side skal give et formelt billede af en pudsig

komposition og på den anden side et rids over de substantielle pointer i – som Andersen selv siger – intet mindre end *en teori om alt* (2008b). Således etablerer jeg først de formelle rammer for bøgerne for derigennem og dernæst at introducere til samlefiguren Lene Andersen, der styrer sine fiktive marionetdukker i baggrunden, for til sidst at give et introducerende grundrids af hendes overvældende teorier, der forsøger at pejle en *global eksistentialisme*. Samlet er denne artikel derfor en introduktion til et omfattende værk – over 2.000 siders læsning! – og til en forfatter, der gør, hvad hun kan for at blive hørt. Gennemgangen af en række af Lene Andersens egne pointer er prioriteret til fordel for at trække de mange referencer ind, som hun i et sådant værk begribeligt trækker på. Derfor er artiklen her også analytisk parafraserende ud fra den tanke, at det samlede billede vil være et perspektiv på værkerne, som Andersen selv ville kunne stå inde for. Samtidig bærer ridset af hendes centrale teoretiske pointer selvfølgelig også præg af at være enkeltstående valg i en mængdestrengt redegørelse, hvilket forhåbentlig giver indblik i et forfatterskab, der fortjener yderligere fokus på længere sigt. Lene Andersen har noget på hjerte, og det er rent faktisk sjovt at blive klogere – credoet for hendes forlag – i hendes selskab. Denne artikel er derfor i sig selv (blot!) en opfordring til at give sig i kast med et af de mest interessante, nye forfatterskaber i dansk litteratur.

Så tal dog sammen!

Det er for så vidt i *Baade Og*-serien umuligt at adskille de formelle betingelser og bogens kritiske budskab, for bøgerne etablerer – med et humoristisk, ironisk glimt i øjet – en intellektuel ramme og en kritisk form, der på én gang påpeger problemerne og viser, hvad der skal til for at løse dem. Et af nutidens væsentligste problemer er, ifølge bøgerne, at demokratiet er ved at smuldre, fordi vi har glemt dialogen – vi formår simpelthen ikke længere at snakke sammen.

Derfor er bøgernes egentlige fiktive handling en dialog over fem dage – de fire sidste bøger i serien hedder tirsdag, onsdag, torsdag og fredag som undertitler – mellem den pensionerede og psykisk syge tv-producer Cornelius og den trendinteresserede livsstilsjournalist Tenna. Dette etablerer for sig primært nogle rammer, hvor Cornelius er nødt til at formidle sine kritiske pointer i et forståeligt sprog til Tenna, der ikke – ved ankomst – forventer andet, end at hun skal have forklaret, "at kulturen og vores værdier afspejler sig

i de ting vi omgiver os med” (2006a: 19). Dette er emnet, hun skal skrive om til sine læsere, men Cornelius har andre planer. Hans teori udspringer nemlig af en krimiserie, som han var producer på, som foregår i fremtiden, og pointen i serien var, at fortidens mønstre giver udsving, der bestemmer, hvad fremtiden bringer. Altså er der mere end livsstil i dét, som Tenna efterhånden bliver indlagt til. En biografisk sidebemærkning vil være, at Lene Andersen selv skrev et pitch til en krimiserie på DR, der blev afvist, fordi den foregik i fremtiden.

Allerede her har vi stillet nogle komplicerede rammer op, der på den ene side fortæller et stykke fiktion om dialogen om denne teori. Men ydermere er bogen skrevet under det besynderlige pseudonym Jesper Knallhatt, som ingen ved, hvem er. Tilmed er selve symploken, der indrammer fortællingen, placeret i 2035, hvor professoren Pamfilia Severinsen ved et tilfælde er faldet over Jesper Knallhatts gamle computer fra 2001, hvorpå dokumenterne – med dialogen mellem Cornelius og Tenna – befinder sig. Med andre ord er det et stykke kompliceret fiktion, der på ingen måde alligevel distancerer sig fra verden. Snarere er det et af de mest engagerede og i særdeleshed ambitiøse projekter, dansk litteratur længe har set.

Denne fortælle teknik har flere inspirationskilder, men to springer i øjnene som de vigtigste. På den ene side er formen velkendt fra Platons dialoger med Sokrates i den udfrittende rolle, hvor pointen netop er, at man gennem dialogen formår at komme tættere på sandheden, eller også opdager man, at det man troede var sandt rent faktisk ikke holder vand – det er mest det sidste, der kendetegner Platon. Dialogens styrke er usandhedernes banemand. På den anden side er symploken om det forsvundne dokument, der indeholder vigtige oplysninger, også et velkendt træk, som vi kender det fra eksempelvis Søren Kierkegaard. I rammefortællingen udskriver *Baade Og* blot det gamle chatol, som Kierkegaards pseudonym Victor Eremita finder *Enten-Eller* i, med en gammel computer med Knallhatts dokumenter på. Men Kierkegaard er ikke, som vi skal vende tilbage til, kun en formel inspirationskilde. Projektets helt overordnede tese er, at Kierkegaards pubertære æstetiker er nødt til at blive en voksen etiker, inden verden går helt af lave. Den voksne etiker bærer hos Andersen netop præg af at være en global eksistentia list.

Den biografiske styrmand

Mange hjerner tænker bedre end én! Måske er det derfor Lene Andersen allierer sig med og bag så mange fortællere, der hver spiller en rolle i projektet. Det pseudonyme grundlag for det stort anlagte *Baade Og*-projekt blev testkørt i dagbladet Politiken i slutningen af 2005 og starten af 2006 under endnu et bemærkelsesværdigt navn, nemlig Alexandra Absalon-Nikolajsen, som skrev til Politiken fra 2035 med nogle debatindlæg om fx dansk sprog, en dansk nobelprismodtager i litteratur i 2035 og Christiania. Tonen var lagt an, men projektet var stadig under udformning.

Det er med andre ord øjensynligt ikke uden årsag, at bøgerne revser samfundet, for debatterne har været Andersens sigte fra starten. Det gælder også stadig, da Lene Andersen er den eneste biografiske styrmand bag alle disse marionetdukker, der er kørt i stilling i et særdeles samfundskritisk projekt. Derfor er det givet, at Lene Andersen som person og personlighed er den håndgribelige tovholder bag værkerne, der godt kunne se ud til at gemme sig bag fiktionens form og et antal af fortællere. Her er det eksempelvis også sigende, at Lene Andersen ikke kunne få sit projekt udgivet på et etableret dansk forlag (måske passede det ikke ind i genrekategorierne), af hvilken grund Andersen selv måtte begive sig ud i forlagsbranchen for at få sine bøger ud. Men Andersen har på ingen måde gemt sig, og har ikke lagt skjul på, at hun står bag Jesper Knallhatt: Pseudonymet har ikke været skalkeskjul, og ifølge Andersen selv er hun gennem flere år blevet kaldt Jesper Knallhatt. Der er en central kritisk pointe hos Andersen, at den videnskabelige kommunikation er blevet selvtilstrækkelig i et sådant omfang, at den ikke tør begive sig uden for universiteternes trygge rammer, selvom der foreligger en forpligtelse til at formidle sine resultater – og det er ikke kun, fordi der gives skatte kroner til forskningsmidler, men der er et moralsk ansvar i, at vi alle på en eller andet måde gerne skulle kunne forstå, hvad det er, vi har gang i. Det er et vigtigt middel i vores egen evne til at revse det samme samfund, som Lene Andersen uddeler prygl til.

Derfor er Lene Andersen på sidelinjen til et mangefacetteret forfatterskab også en ivrig samfundsdebatør, både med udgangspunkt i bøgerne men også som egentlig meningsdanner, hvilket fx også udmærkede Alexandra Absalon-Nikolajsens kronikker i Politiken. Derfor er værkerne ikke kun besynderlige flerlagsdelte viden-

skabelige fiktionskonstruktioner, men i høj grad også formidlingsværker, som tager det på sig at formidle den brede videnskab om, hvordan vi både genetisk og kulturelt har udviklet os fra den bakteriologiske ursuppe til foodprocessorens snurren. I denne sammenhæng spiller den ene karakter, Tenna, en ret så væsentlig rolle, idet hun kommer til at repræsentere alle de dumme spørgsmål, som man måtte stille, når den komplette teori om verdens skabelse og tilstand skal formidles. Således udvikler Tenna sig fra første til sidste bind fra at være en lidt uværdig modstander (som ikke står mål med Sokrates' modstandere hos Platon) til at være en ivrig modsiger, der i de sidste bind giver Cornelius klædeligt modspil. Lene Andersen bruger derved Tennas rolle som en indbygget læserrolle, der skal forstå, hvad den interne – og derfor den eksterne – forfatter gerne vil formidle. Selvom fiktionen ofte gerne vil fravriste sig sådanne påstande, er der derfor ingen tvivl om, at læseren kan slutte tæt mellem de teoretiske og revsende pointer hos Cornelius og Lene Andersens egen status som både foredragsholder, debattør og forfatter. Her formidler hun de samme pointer uden for værkerne.

Lene Andersen har fra starten været bevidst om, at et så omfangsrigt fembindsværk, der skal formidle viden om alt, ikke nødvendigvis vil være spiseligt for de fleste, selvom det i hendes optik er nødvendigt. Hun imødeser derfor ikke kun dette ved at være en så aktiv debattør, men interesserer sig også for at bidrage med noget, der rækker ud over bogsalg slet og ret. Andersen har derfor gjort en demokratihåndbog såvel som første bind af *Baade Og*-serien tilgængelig på nettet, så det i hvert fald ikke handler om andet end netadgang for at kunne komme i nærheden af hendes egenhændige oplysningskampagne.

Det skal være sjovt at blive klogere

Humoren er en nedbrydelighedens opbyggelighed, der vælter de usikre korthuse for bagefter at bygge en stærkere rønne op. Alle værker i serien indeholder derfor – ved siden af de formidlende og morsomme dialoger mellem Cornelius og Tenna – en række intermezzoer, såkaldte *diapsalmata*, som også var Kierkegaards begreb for en række skarpe aforistiske formuleringer i *Enten-Eller*. Tag blot denne aforisme fra *Baade Og*:

Det har længe moret mig, når jeg skulle oplyse udenlandske venner om websites i Danmark, at adresserne som regel ender på på "dk". Det lyder unægteligt som landet er i forfald: "Double-U-double-U-double-U-dot-(bla-bla-bla)-dot-decay." (2006a: 146)

Med sådanne formuleringer formår værkerne at trække højtidelighedens tæppe væk under videnskabeligt tungt tankegods, der stadig – desværre ofte politisk foranlediget – opfatter videnskab som en guerillakrig i stedet for at krydse klinger i et fælles opbyggelighedsprojekt. Humoren er her en central aktør i den gravalvorlige pointe om, at vi skal lære at tale sammen, men i første omgang er det derfor vitalt at få sprængt rammerne for videnskabelig selvtilstrækkelighed og indelukthed. Derigennem skal vi kunne komme frem til det såkaldt nye metanarrativ, den såkaldte *globale eksistentialisme*, som jeg kommer til senere.

Navnet Knallhatt spiller selvfølgelig med i disse overvejelser. Ikke nok med at værkerne derved igen klimprer med på tanken om forholdet mellem intelligens og "knald i låget", hvilket selvfølgelig også er afspejlet i, at Cornelius er lukket inde på psykiatrisk afdeling. Samtidig er det nemlig projektets egentlige formål at eksplorere tidens indforståede sandheder til fordel for en fælles forståelse af, at – med mindre vi snart begynder at dialogisere med hinanden – så ender vi med at udradere den jord, vi bruger så mange timer på at være uenige om. Det er ikke kun Danmark, der ender i "decay", hvis ikke vi tager os sammen. Humoren har i denne forbindelse den usædvanlige egenskab af, at den kan være med til at fjerne den ofte konfliktskabende frygt hos modtageren, idet humor – i særdeleshed selvironi – taler på en ligefod, der ikke altid kendetegner videnskabelig kommunikation, som ofte er pakket ind i tykke vinterdyner af indspisthed og selvtilstrækkelighed. I Lene Andersens *Baade Og*-projekt er vinterdynen slået til side.

Fra at have beskæftiget os med værkets mere formelle tilgang til formidlingen af videnskab og kritikken af samfundets tilstand vender vi os her i retningen af selve projektets pointer. Selvom det her på ingen måde er muligt at oprulle alle teoriens fremtrædende kernepunkter, vil jeg trække et groft rids gennem tre betydningsbærende tilgange, som er *tidspendulerne*, forholdet mellem *fylognese* og *ontogenese* og ikke mindst projektets filosofiske grundsten *global ek-*

sistentialisme. Der er således lagt i ovnen til en omgang tværfaglighed, som ikke lader sig begrænse af traditionernes skel, men i stedet undersøger, hvor traditionerne kan – og får – nytte af hinanden.

Pendulerne svinger

Vi starter med pendulerne, der er den grundlæggende teori fra første bind og frem. Som udgangspunkt for pendulerne ligger en længere videnskabelig udredning for tidens teknologiske og videnskabelige indsigter, og her fremhæver Lene Andersen et fundamentalt kulturelt mønster, som kan analyseres vha. termer hentet primært fra matematiske, økonomiske og teknologiske felter. Dette har til formål, ikke kun at vise at såvel kulturteoretiske som teknologiske terminologier kan istemme det samme kor, men også at forklare, hvordan universet rent faktisk spiller ind, med og tilbage på vores gerninger. Det er et initierende forsøg på at vise, at det hele – alt det fysiske og det psykiske – rent faktisk hænger sammen, selvom mennesket i århundreder har troet, at det var vores opgave at adskille menneske og natur og derigennem installere et dominansforhold. I stedet viser Andersens lange indledning, hvordan kulturelle handlinger og videnskabelige vidensprocesser hænger sammen i svingninger, der på den ene side foranlediges af os selv, men på den anden side også igen foranlediger forandringer, således at kaotiske systemer får en grad af form. Det er abstrakt, og det er besværligt at gengive, fordi det forudsætter en mængde begreber, som benyttes undervejs, men bundlinjen i teorien er, at disse svingninger kan forstås gennem pendulet som metafor – og her bliver det mere analytisk konkret.

Grundtesen kan her skitseres ved, at man følger et penduls svingning (retning) gennem tiden, og derved kan man også forudsige, hvor vi er på vej hen. Med andre ord kan man gennem fortidens og nutidens mønstre læse, hvad fremtiden vil byde på, hvis den samlede menneskehed fortsætter, som den gør. Her tager Lene Andersen fat i to centrale 1800-tals filosoffer, nemlig Hegel og Kierkegaard. Kierkegaard kritiserede Hegels kultur- og historiefilosofi for, at hvis Hegel kunne læse tiden og tilværelsen i sin vorden, det at han kunne "kigge på historien og dens udvikling frem mod stadig højere niveauer af civilisation... så kunne man også forudsige fremtiden, og kunne Hegel forudsige fremtiden? Nej, det kunne han ikke" (2007: 98). Lene Andersen benytter en lignende hegeliansk historie-

dynamik til netop at kigge ind i fremtidens krystalkugle, hvor forandringer forekommer i pendulerende pulseringer, hvorfor vi netop fornemmer forandringerne, mens de sker. Forandringerne sker, når pendulet bevæger sig.

Den hegelianske inspiration er ikke utilsigtet, hvilket også kommer til udtryk i forklaringen af den basale forståelse af pendulernes rolle, hvor den "ene kulturelle strømning har afløst den næste, og hver gang har der været tale om en modreaktion i forhold til den forrige" (2006a: 228). "Og det er netop dét tidspendulerne handler om: hver epoke, sin tidsånd. Og hver tidsånd, sine signaler, og derfor siger tingene omkring os noget om de værdier vi har" (ibid.: 229). Her får Tenna for det første et introducerede svar på sit mere livsstilsinteresserede spørgsmål, og for det andet understreger dette også en dialektisk materialisme, der ligger til grund for tankegangen. Men materialismen adskiller sig også fra Hegels og deraf også Marx' filosofier, idet Hegel så historien som en fremskridtsproces mod et endeligt samfund, hvilket – i Marx' terminologi – blev til det kommunistiske samfund. Dette afviser Lene Andersen gennem betoningen af, at der ikke eksisterer fremskridt, kun øget kompleksitet, hvilket for det første afviser Hegels historiske måltethed, men samtidig er det også hendes måde at komme ud af den marxistiske suppedas, hvis "løsningensmodel" for alle kulturer var *one size, fits all*. Det var dér [Marx] begik sin største fejl" (2006a: 231). Det betyder, at pendulerne bliver metafor for en pragmatisk proces, der aldrig slutter, og derfor kan hun understrege, at fremskridtet ikke findes, kun forandringer og en stigende grad af kompleksitet.

Kompleksiteten

Denne kompleksitet er et kernebegreb i teorien, idet den handler om den måde, som tingene hænger sammen, altså årsagerne til, at pendulerne *kan* svinge. Fordi det hele forstås i proces, kommer tingene også til at hænge sammen, hvilket betyder, at "ting udvikler sig sammen med hinanden" (2006b: 26), men i denne proces tyder det meste på, at kompleksiteten stiger eksponentielt pga. konkurrenceniveauet mellem individers specialiseringsgrader: "Hver enkelt enhed eller individ bliver mere og mere specialiseret. Konkurrencen tvinger os til at udvikle egenskaber som ingen andre har" (ibid.). Det betyder dermed også, at Lene Andersen er særdeles kritisk over for den frie konkurrence: "Den frie konkur-

rence er simpelthen med til at underminere den frie konkurrence” (2007: 83), fordi den for det første leder til monopoler, men for det andet handler det også om, som en basal matematisk erkendelse, at eksponentiel stigning ikke kan fortsætte. Med mindre vi ændrer på vores den måde, vi bruger resurser og hinanden på, vil den stigende kompleksitet være årsag til, at det hele falder med et brag – hvilket alene er en interessant pointe så kort tid før den nuværende internationale finanskriser.

Men inden da skal vi have sat pendulerne i sving, hvilket samtidig også er en lejlighed til at vise, hvordan den dialogiske dialektik virker i bøgerne, hvor Tenna – der ikke havde forventet disse store teoretiske svinkeærinder – gentagende gange bliver hørt i lektionen, som Cornelius har fortalt om. I eksemplet her bliver Tenna sat til at gengive, hvad pendul teorien går ud på, hvilket selvfølgelig også er ment som et tilgængeligt læservenligt islæt (kursivtekst er Tennas replikker):

”Hele universet svinger. – Og hvad svingede også?
Øh...?
Noget kulturelt?
Tidspendulerne!
Kan du huske, hvor mange der var?
Fem?
Hvad hed de og hvad handlede de om?
Så skal jeg lige kigge i mine noter igen...
Kig alt det du vil!
Trendpendulet var det ”mindste” af dem. Det svingede med ti års mellemrum og afspejlede de mere overfladiske strømninger i vores kultur.
Mm. Og...
Du er eddermame sej, altså!
Det går fint. Næste pendul...
Idépendulet, vores idealer skifter med cirka en generations mellemrum.
Og...?
Så var der videnskabens pendul; det handlede om vores forhold til Gud og til naturen. Argumentpendulet: Hvad skal der til for at godtage eller forkaste et argument? Det har svinget gennem tiderne. Fra religiøse argumenter til fornuftsargumenter. – Og nu svinger det tilbage til religionen igen?

Det ser vi på senere! – Videre!

Det femte var... religionens pendul – og du var oven i købet så venlig at gennemgå både jødedommen, kristendommen og islam for mig, fordi jeg ikke havde nogen religionsundervisning i skolen.” (2006b).

Dette giver et ganske udmærket billede af dialogstrukturen, selv om bøgerne mest er præget af Cornelius' enetaler, der udleder de komplicerede teorier, men samtidig giver det også et sparsomt indblik i den kulturteori, der ligger til grund for tankegangen. At der er en række penduler – *trend-, idé-, videnskabs-, argument- og religionspendulerne* – som afspejler vores kulturelle udvikling, er med til at forklare, hvordan altet – herunder også os selv – *både* hænger sammen og derfor også forandrer sig over tid og i tiden. Dette hænger derfor også sammen med kompleksitetstankegangen, hvor jo ”mere komplekst samfundet er, desto flere udtryk og jo flere tanker og forandringer vil der opstå i tiden” (2006a: 389). Når forandringer i denne teoretiske horisont sker, så betyder det, at et eller to penduler svinger, men jo flere penduler, der er i sving, jo større forandringer sker der. Det var tilfældet omkring de enorme forandringer under reformationen, hvor både religions-, videnskabs- og argumentpendulet svingede samtidig. Det centrale i Lene Andersens fremtidsanalyse er således, at der sker noget exceptionelt i vores samtid, idet alle fem penduler svinger samtidigt, hvilket er det centrale for analysen i *Baade Og Onsdag*, der analyserer de forandringer, som er ved at ske med fokus på, at vi dog stadig har et *valg*. Dette valg betyder, at mennesket kan præge pendulerne, så de svinger i retningen af global eksistentia-lisme, men også indebærer en fare for det modsatte.

Æstetikerens bliver voksen

Det analytiske perspektiv hos Lene Andersen er skitseringen af denne pendulerende udvikling fra start til nu, hvilket dog i overvejende grad er et kritisk historisk projekt, der lægger grundlaget for hendes tankegang. Det væsentlige aspekt er desuden, at hun bygger hele denne udvikling på en sammenligning af såkaldt fylogenesi og ontogenese: ”Fylogenesen er evolutionen af en art helt tilbage fra fyla; fra den første fremkomst af grunddesignet og frem til artens udseende i dag. [...] Ontogenese er udviklingen af det enkelte individ;

fra undfangelse og frem til det voksne individ" (2006b: 129). Lene Andersen tager altså det enkelte levede liv fra fødsel til voksenhed, som vi alle gennemgår, og benytter dette som metafor for hele menneskeheden fysiske og kognitive udvikling fra ursuppen fire millioner år tilbage til den suppedas, som vi befinder os i nu.

Det skal forstås på den måde, at menneskearten har haft et punkt, hvor man kunne betragte vores kognitive evner som hos en spæd, hvilket derpå har udviklet sig over barndom til en rolle som teenager, som er det øjeblik, vi er i nu. Teenageren karakteriseres som den alder, hvor man forsøger at finde sig selv ved at søge indad og profilere sine egne værdier i konkurrence med andre, og hvis ikke andre makker ret, så smækker vi med døren. Dette er typisk for teenageren som "et led i at finde ud af, hvem man selv er. Når man har fundet ud af det, så er behovet for at kontrollere sine omgivelser ikke nær så påtrængende" (2007: 133). Med andre ord er menneskeheden nået til et udviklingspunkt, hvor de kognitive evner er til stede for at træde ud af den hormonfyldte og pubertære teenagerfase, og siden alle pendulerne er i svingning, betyder det, at noget vigtigt er ved at ske.

Analysen af, hvad fremtiden bringer, handler derfor om, at teenageren er ved at blive voksen, og i denne sammenhæng trækker Lene Andersens analyse for alvor på Søren Kierkegaards stadielære, hvor det første stadie er æstetikerens. "Hvor æstetikerens eller teenageren udelukkende ser sig selv med egne øjne, så ser den voksne sig med andres" (2007: 273), hvilket betyder, at mennesket er nået til et evolutionært og kulturelt punkt, hvor vi er nødt til at hæve os over os selv for at kunne træffe beslutninger, der er mere almengyldige og til almenvældets bedste. For pendulernes svingninger betyder *ikke*, at de bliver en metafysisk kraft, som vi ikke kan modvirke. Det har som resultat, at selvom pendulerne svinger i retningen af, "at vi er godt og grundigt på røven, hvis vi ikke begynder at ændre fundamentalt ved en hel række ting" (ibid.: 274), så er vi udstyret med et valg. Det er dog interessant (og muligvis mangelfuldt), at Andersen på den ene side siger, at argumentpendulet igen muligvis svinger mod religiøse argumenter, men at hun på den anden side ikke eksplicit inddrager Kierkegaards religiøse stadie.

Problemet, som kendetegner vor tids tilstand, afspejles i det, som Lene Andersen kalder *foragtcentrifugen*, hvor videnskab, religion og forretning gennem centrifugalkræfterne videnskabelig arrogance,

religiøs dumhed og forretningsmæssig kynisme spinder væk fra at tage springet ud af teenagerens selvtilstrækkelige rolle. Enegang i ét af de centrifugale perspektiver betyder, at æstetikeren – den forstokkede videnskabsmand, den religiøse fanatiker eller den kyniske forretningsmand – smækker med døren til fordel for sig selv og ikke med almenvældet i sigte. Men samtidig er videnskab, religion og forretning udstyret med centripetalkræfter, som omvendt trækker i retningen af almenvældets bedste, som Lene Andersen kalder for *global eksistentialisme*. Disse kræfter er for forretning *velstand*, for videnskab *(ud)dannelse*, og for religion *fællesskab* og *pligter*, hvilket tilsammen trækker i retningen af nogle de centrale værdier, som vi skal opprioritere i en global eksistentialisme – det nye metanarrativ – den nye globale fortælling. Ifølge Andersen er det centrifugalkræfterne, vi længe har haft gang i, mens det i stedet burde være centripetalkræfterne. Denne dialektik mellem videnskab, religion og forretning er en meget direkte understregning af, at vi har brug for alle tre eksistentielle sfærer.

Det handler om, hvilke centrale værdier, der skal til for at skabe et globalt medlemskab, hvor mennesker gerne skal kunne leve på lige fod. Værdierne, der både er uomtvistelige og for sig selv pragmatisk diskutabile, er *retssamfund*, *humanisme*, *pluralisme* og *demokrati*. *Humanismen* er "princippet om at alle andre individer er berettiget til den samme frihed og tryghed og de samme rettigheder som man selv nyder eller ønsker at nyde" (2007: 79). *Pluralismen* handler om, at vi "anerkender at individer er forskellige og [...] at alle har krav på den samme respekt og de samme grundvilkår, til trods for at vi er forskellige" (ibid.). Disse er forudsætningen for *demokratiet*, der "hviler på humanisme og pluralisme og fungerer kun i samfund af individer, hvor man anerkender hinanden som individer" (ibid.: 78) – derfor bliver *individet* forudsætningen for samfundet, og af samme grund bliver det enkelte individs *retssikkerhed* også placeret centralt: "før det hele, neden under demokratiet, individet, humanismen og pluralismen, ligger retssamfundet... inden demokratiet kan vokse frem, så er retssamfundets strukturer nødt til at være der og fungere" (ibid.: 80). Det handler basalt set om, at der skal en art lovgivning og en domstol til, før demokratiet heraf kan vokse frem. Denne samfundsmodel handler om at være i den evige proces, hvor vi skal løse paradokset, der synes at være mellem frihed på den ene side og tryghed på den

anden (hæver man det ene, sænker man det andet). Det er således samfundets voksne rolle at kunne opprioritere *både* frihed og tryghed samtidigt.

Der er tilmed en central pointe i, at disse værdier kan være universelle, samtidig med de kan være pragmatiske, hvilket hænger sammen med titlen på hele projektet: *Baade Og*. Dette er det originale træk i teorien, hvor hun – for netop at kunne opretholde tanken om både-og – accepterer eksistensen af enten-eller, hvorved vi *både* har mulighed for både-og og enten-eller. Hun illustrerer det med en bunke sand: Hvor mange sandkorn skal vi fjerne fra bunken, før den holder op med at være en bunke? Både-og består på den måde af parametrisk forbundne ekstremer, der således også indeholder hinanden, idet en parameter hænger sammen, men der findes også nuancer af verden, hvor det giver mening at opretholde et modsætningspar: Mand og kvinde er i udgangspunkt *både* forskellige og ens, idet begge er mennesker men kønsligt forskellige, og i den sidste ende komplementerer mand og kvinde hinanden, idet den ene ikke ville overleve uden den anden. Ved hjælp af dette træk formår Andersen både at opretholde de vigtigste kerneværdier som er universelle, mens hun samtidig kan påstå, at pragmatiske løsninger er nødvendige. *Både-og* kalder hun således et nyt meta-narrativ, som i den sidste ende betyder, at vi kan *vælge* den globale eksistentialisme, men gør vi ikke det, er vi – med hendes egne ord – ”på røven”.

Hvad har jeg haft gang i?

Et murstensværk som Lene Andersens *Baade Og*, der fylder fem tykke bind og i færdiggjort version over 2.000 sider, er ikke en nem størrelse at reducere til få sider. Det hjælper ikke på skismaet, at værkerne rent formelt adskiller sig så voldsomt fra, hvordan videnskabelige og debatterende publikationer normalt ser ud. Det er der selvfølgelig en række centrale pointer i hos Lene Andersen, idet hun for det første gennem sin form kritiserer andre former, for det andet viser at dialogen rent faktisk viser vejen, og for det tredje at videnskabelig kritik mangler en formidling af, hvad den har gang i.

Derfor er udformningen af værket af central betydning for forståelsen af, hvad de teoretiske, videnskabelige og filosofiske pointer går ud på. Derfor var det nødvendigt først at analysere værkerne mere formelle rammer, der danner grundlaget for en særdeles

omfattende teori. Af samme grund vil disse få sider på ingen måde kunne dække kompleksiteten i værkerne, der i det store hele lever op til – som Andersen selv påstår – at være intet mindre end ”en teori om alt”. Andersens værk er endnu ikke behandlet akademisk, hvilket derfor i udgangspunktet fordrer en vis grad af formidling i denne artikel. Men hermed er depechen også givet videre til en kritisk undersøgelse af et værk, der ikke nødvendigvis kræver, at man er enig – tværtimod forlanger Andersen nærmest med dette værk kritik for netop at kunne bringe dialogen videre. Samtidig er der også en vigtig pointe i, at Andersen skriver, som hun gør: Det er et forsøg på at bygge bro mellem forskellige videnskabelige diskurser, mens hun samtidig vil formidle dette i mere tilgængelige toner. Grænsen mellem litteratur, filosofi, videnskab, teologi og teknologi er visket ud, og en analyse af Andersens værker opfordrer nærmest til at inddrage såvel litterære som videnskabelige metoder. I analysen af Andersens værk er et metodologisk både-og også en nødvendighed. Det er krævende, det er omfattende, det er udfordrende, men råt for usødet så er det faktisk også underholdende.

Referencer

- Andersen, Lene** (som Jesper Knallhatt): *Baade Og*. Det Andersenske Forlag, 2006a.
- Andersen, Lene** (som Jesper Knallhatt): *Baade Og Tirsdag*. Det Andersenske Forlag, 2006b.
- Andersen, Lene** (som Jesper Knallhatt): *Baade Og Onsdag*. Det Andersenske Forlag, 2007.
- Andersen, Lene** (som Jesper Knallhatt): *Baade Og Torsdag*. Det Andersenske Forlag, 2008a.
- Andersen, Lene** "Bøgerne om alt – kan man det?", foredrag på Kaffé Fair, Aalborg, 30. oktober, 2008b.
- Andersen, Lene** (som Jesper Knallhatt): *Baade Og Fredag*. Det Andersenske Forlag, 2009.